

## **Implementatie enkele aspecten uitvoeringsverordening renewal glyfosaat**

Op 12 december 2017 heeft de Europese Commissie besloten de goedkeuring van de werkzame stof glyfosaat te verlengen per 16 december 2017. Het Ctgb werkt nu aan de herbeoordeling (renewal art. 43) van toegelaten middelen op basis van glyfosaat en aan enkele aanvragen voor nieuwe toelatingen en uitbreidingen (art. 33). Daarbij moet het Ctgb de voorwaarden in het verlengingsbesluit in acht nemen. Deze notitie stelt een lijn voor hoe om te gaan met een aantal van deze voorwaarden.

### **Wettelijk kader**

Uitvoeringsverordening 2017/2324 verlengt de goedkeuring van glyfosaat. De goedkeuring is beperkt tot gebruik als herbicide (harde restrictie). Bij de herbeoordeling van middelen moeten lidstaten bijzondere aandacht hebben voor:

1. de bescherming van het grondwater in kwetsbare gebieden, met name bij niet voor gewassen bestemde toepassingen;
2. de bescherming van toedieners en niet-professionele gebruikers;
3. het risico voor gewervelde landdieren en niet tot de doelsoorten behorende landplanten;
4. het risico, via trofische interacties, voor de diversiteit en abundantie van niet tot de doelsoorten behorende terrestrische geleedpotigen en gewervelde dieren;
5. toepassing van goede landbouwpraktijken bij gebruik vóór de oogst.

Aandachtspunten 1 t/m 3 zijn onderdelen van het beoordelingskader en zullen dus als zodanig uitgevoerd worden. Aandachtspunt 4 en 5 vragen nadere uitwerking of keuzes.

### **Aandachtspunt trofische interacties en diversiteit/abondantie van niet doelwit-soorten**

Aandachtspunt 4 betreft de beoordeling van risico's voor niet-doelwit terrestrische geleedpotigen en gewervelde dieren. Dit is ook onderdeel van het bestaande beoordelingskader. Het aandachtspunt benoemt echter ook het risico "via trofische interacties" op de diversiteit en abundantie. Gedoeld wordt op indirecte effecten van het gebruik van glyfosaat op niet doelwit organismen via het effect op de beschikbaarheid van voedsel voor deze soorten. Deze indirecte effecten zijn niet specifiek onderdeel van de huidige milieubeoordeling en er is geen specifiek beoordelingskader voor beschikbaar. Wel beoordelen we of risico's voor zoogdieren, vogels, waterorganismen, bijen, regenwormen, niet-doelwit arthropoden en planten acceptabel zijn. Aangezien deze ieder voor zich een voedselbron vormen voor andere organismen raakt de beoordeling wel indirect de beschikbaarheid van organismen als voedselbron voor andere organismen. We beoordelen bijvoorbeeld het effect van glyfosaat op insectenetende vogels en het effect van glyfosaat op niet-doelwit arthropoden die weer worden gegeten door deze insectenetende vogels. Idem voor zoogdieren en niet-doelwitplanten die door deze zoogdieren worden gegeten. Daarmee raakt het bestaande toetsingskader dus aan aspecten van biodiversiteit. Echter, effecten op het voedselweb als zodanig maken geen onderdeel uit van de huidige guidance.

*Voorstel:*

- *Dit aandachtspunt wordt geadresseerd conform het huidige toetsingskader voor niet-doelwit organismen conform de uniforme beginselen en geldende richtsnoeren.*

### *Informatie over aanpak andere lidstaten*

Dit betreffende aandachtspunt is bij de besluitvorming over de vernieuwing van de goedkeuring van glyfosaat ingebracht door Duitsland. Het Duitse milieubeoordelingsinstituut UBA is voornemens om aan de toelating van glyfosaathoudende middelen (en andere middelen die een schadelijke effect hebben op de biodiversiteit) een risicomitigerende maatregel te verbinden die vereist dat de boerderij waarop het wordt toegepast beschikt over voldoende "compensatieareaal", in de vorm van bijvoorbeeld braakliggend terrein of bloemstroken. In het persbericht van 6 november jl. van het Duitse ministerie van milieu wordt dit bevestigd en gaat het om 10% van het areaal, ingaand vanaf 1-1-2020. Het is niet duidelijk of dit beleid ook daadwerkelijk uitgevoerd gaat worden door de Duitse BVL, dat onder een ander ministerie valt (consumentenbescherming en landbouw) en gaat over de toelating van gewasbeschermingsmiddelen. Van andere landen is op dit moment geen informatie beschikbaar over de wijze waarop zij omgaan met dit aandachtspunt.

### **Aandachtspunt goede landbouwpraktijk**

Aandachtspunt 5 betreft overeenstemming ("compliance") van toepassingen van glyfosaat met de "goede landbouwpraktijk". Verordening 1107/2009 schrijft in artikel 55 voor dat toegelaten gewasbeschermingsmiddelen gebruikt moeten worden volgens "goede gewasbeschermingspraktijken" en de principes vastgesteld in de Richtlijn Duurzaam Gebruik (principes van geïntegreerde gewasbescherming, IPM). Toepassingen die niet vallen onder de "goede landbouwpraktijken" zijn mogelijk niet in overeenstemming met artikel 55 van de verordening. Dit artikel richt zich echter tot de gebruiker die middelen volgens voorschrift moet gebruiken. Het is geen toelatingscriterium. Hoe hiermee om te gaan wordt hieronder nader uitgewerkt.

Om invulling te geven aan het begrip "goede landbouwpraktijken" heeft het Ctgb advies gevraagd aan de NVWA. De NVWA heeft voor alle nu toegelaten toepassingen van glyfosaat geanalyseerd of deze behoren tot de goede landbouwpraktijk in Nederland. Dit heeft geresulteerd in een korte lijst met toepassingen die volgens de NVWA niet tot de goede landbouwpraktijk behoren. Het gaat dan om voorooegsttoepassingen op zetmeel- en consumptieaardappelen (inclusief loofdoding), granen, erwten, bonen, lijnzaad, koolzaad en mosterd. Ook behoort kalenderspuiten niet tot de goede landbouwpraktijk. Dit is echter geen specifieke toepassing die het Ctgb als zodanig toelaat.

Zoals vermeld is het wel/niet onder de goede landbouwpraktijk (GLP) vallen van een toepassing geen toelatingscriterium. Echter, toepassingen die niet GLP zijn, zijn dat om een bepaalde reden. Die reden kan wel aanhaken bij voorwaarden in de uitvoeringsverordening of aspecten in de beoordeling die bepalend zijn voor de toelaatbaarheid van een dergelijke toepassing. Dit is uiteengezet in tabel 1.

Samengevat gaat het om de volgende argumenten die relevant zijn voor de toelaatbaarheid van toepassingen die door de NVWA als niet-GLP zijn aangemerkt (onverminderd de overige aspecten van de risicobeoordeling):

1. Restrictie tot herbicidetoepassingen: de uitvoeringsverordening geeft aan dat alleen toepassingen als herbiciden toelaatbaar zijn. Alle andersoortige toepassingen van glyfosaat zijn dus niet toelaatbaar, waaronder de voorooegsttoepassingen bedoeld voor de afrijping van

het gewas – dat is immers een groeiregulatortoepassing. Toepassingen aangevraagd als groeiregulator zijn dus niet toelaatbaar.

2. Werkzaamheid als groeiregulator/herbicide niet te scheiden bij vooroogsttoepassing: het is uiteraard mogelijk om vooroogsttoepassing niet aan te vragen als groeiregulator, maar als herbicide. De uitvoeringsverordening verzet zich niet per definitie tegen de toelating van een dergelijke aanvraag. De NVWA geeft in het advies echter aan dat vooroogsttoepassingen ten behoeve van onkruidbestrijding niet tot de goede landbouwpraktijk behoren omdat bij een goed management van de teelt een dicht gewas ontstaat waar geen ruimte is voor onkruid. Bij calamiteiten kan noodzaak zijn voor pleksgewijze toepassing, maar het ligt niet voor de hand om een volveldsonkruidbestrijding vlak voor de oogst uit te voeren. Op grond van het advies van de NVWA is duidelijk dat de intentie van de volveldstoepassing feitelijk niet onkruidbestrijding is, maar de werkzaamheid als groeiregulator. In ieder geval is bij een dergelijke toepassing, zelfs als deze daadwerkelijk met de intentie onkruidbestrijding wordt aangevraagd en toegepast, niet te voorkomen is dat bij toepassing tevens werkzaamheid als groeiregulator optreedt, wat niet toelaatbaar is. Beide effecten kunnen bij toepassing vlak voor de oogst niet worden gescheiden. Om die reden is de vooroogsttoepassing als onkruidbestrijding niet toelaatbaar.
3. Fytotoxiciteit: toepassingen van glyfosaat op gewenst gewas kan o.a. vanwege de systemische werking leiden tot schade in dat gewas, wat reden kan zijn voor afwijzing op grond van fytotoxiciteit.
4. Tot minimum beperkt blijvende residuen: de uniforme beginselen geven in punt 2.4.2.1 aan: “De toelatingen moeten garanderen dat de optredende residuen beperkt blijven tot die welke afkomstig zijn van de minimumhoeveelheden van het gewasbeschermingsmiddel die nodig zijn voor een adequate bestrijding in overeenstemming met goede landbouwpraktijken, op zodanige wijze toegepast (met inbegrip van veiligheidstermijnen tot de oogst, wachttijden of opslagtermijnen) dat de residuen bij de oogst of het slachten of na de opslag, naar gelang van het geval, tot een minimum beperkt blijven.” Een toepassing kan voor residuen veilig zijn, maar als die toepassing non-GLP is en leidt tot residuen (wat vooroogsttoepassingen van glyfosaat doen) en er zijn wel GLP-toepassingen die lagere residuen tot gevolg hebben (voor en na de teelt onkruid bestrijden) dan is dit artikel mogelijk grond voor afwijzing. Immers, met het toelaten van een dergelijke non-GLP-toepassing garandeert de toelating niet meer dat de residuen bij de oogst tot een minimum beperkt blijven. De Belgische toelatingsautoriteit haalt o.a. dit argument aan in hun beslissing om vooroogsttoepassingen niet toe te laten.

De eerste twee argumenten vloeien voort uit de uitvoeringsverordening en zijn specifiek voor glyfosaathoudende middelen. Het derde argument is een standaardonderdeel uit de risicobeoordeling. Het vierde argument is gebaseerd op de uniforme beginselen en zou dus voor elk middel moeten worden toegepast. Het Ctgb kijkt bij de beoordeling echter uitsluitend naar de veiligheid voor mens en dier voor wat betreft residuen en weegt niet mee –zoals dit beginsel voorschrijft- of het toepassen van het middel op een andere wijze dan is aangevraagd wellicht tot lagere residuen zou leiden bij eenzelfde “adequate bestrijding”. Zouden we dit beginsel nu als argument gebruiken voor het niet toelaten van vooroogsttoepassingen van glyfosaathoudende middelen, dan moeten we het implementeren voor alle middelen op grond van het gelijkheidsbeginsel. We zouden het op korte termijn kunnen beperken tot glyfosaat, maar krijgen

dan mogelijk via de rechter of de sector de vraag naar vergelijkbare toepassingen voor andere middelen. Dat laatste vergt nadere uitwerking, ook zijn de implicaties nu niet duidelijk (wellicht moeten er toepassingen worden beperkt). Om deze redenen wordt geadviseerd dit argument nu niet specifiek toe te passen in de glyfosaat-casus.

#### *Standpunten andere lidstaten*

Er is informatie beschikbaar van Duitsland, Slovenië, België en Tsjechië over hoe zij omgaan met de goede landbouwpraktijk. Duidelijk is dat we over het algemeen op dezelfde lijn zitten als deze lidstaten wat betreft het aanmerken van toepassingen die niet-GLP zijn dan wel niet-toelaatbaar zijn. Wel zijn de argumenten soms wat verschillend. Zie tabel 2 voor een overzicht. Het punt is geagendeerd voor de teleconferentie van de CZSC van 23 november.

#### *Voorstel:*

- *Vooroogsttoepassingen van glyfosaat die door de NVWA als niet-GLP zijn aangewezen en vergelijkbare toepassingen (bijv. in andere gewassen) toetsen aan de hand van de hierboven genoemde argumenten 1 t/m 3.  
Afhankelijk van de rest van de beoordeling, wordt de toelaatbaarheid ingeschat zoals weergegeven in tabel 1, waarbij er voor een aantal non-GLP-toepassingen wordt voorzien dat deze niet toelaatbaar zijn.*

#### **Timing vaststellen beleidslijn t.o.v. lopende proces**

De uitvoeringsverordening die ten grondslag ligt aan de herbeoordeling van glyfosaat is vorig jaar vastgesteld. De onderhavige beleidslijn wordt echter nu pas vastgesteld. Dat betekent dat aanvragers van een (her)beoordeling niet in de gelegenheid zijn gesteld om kennis te nemen van de beleidslijn en hierop te anticiperen in hun dossier. In het kader van behoorlijk bestuur moet de aanvrager daarom in de gelegenheid worden gesteld om te kunnen reageren op een voornemen om een toepassing niet toe te laten op grond van de genoemde redenen.

**Tabel 1: Toelaatbaarheid van door de NVWA als niet-GLP aangemerkte toepassingen van glyfosaat**

Analyse NVWA					Analyse Ctgb
Toepassingsgebied	Type toepassing	Te bestrijden organisme	Advies NVWA	Reden niet GLP volgens NVWA	Toelaatbaarheid
Zetmeel- en consumptieaardappel	Volvelds Kort voor de oogst Na afsterven loof	Onkruiden	Niet GLP	Bij goede teelt zijn er op dat moment geen onkruiden volvelds te bestrijden.	In principe toelaatbaar (uiteraard afhankelijk van de verdere risicobeoordeling). Geen van de genoemde argumenten tegen deze toelating zijn van toepassing.
Granen	Volvelds Kort voor oogst Kort voor oogst op afgerijpt gewas	Onkruiden	Niet GLP	Bij goede teelt zijn er op dat moment geen onkruiden volvelds te bestrijden. Wordt in praktijk niet ingezet als herbicide maar als groeiregulator (afrijper). Niet handhaafbaar, omdat inspecteur na spuiten niet kan vaststellen of het als herbicide of groeiregulator is toegepast.	Niet toelaatbaar, vanwege argument 2. Toepassing als herbicide niet te scheiden van die van groeiregulator. Werkzaamheid als groeiregulator niet uit te sluiten. Aanvraag voor deze toepassing kan worden gelimiteerd met BBCH-code (voor de teelt; na de oogst), waarmee werkzaamheid als groeiregulator wel kan worden uitgesloten.
Droog te oogsten erwten en bonen Peulvruchten	Volvelds Kort voor de oogst	Onkruiden	Niet GLP	Bij goede teelt zijn er op dat moment geen onkruiden volvelds te bestrijden. Wordt in praktijk niet ingezet als herbicide maar als groeiregulator (afrijper). Niet handhaafbaar.	Idem granen.
Lijnzaad, koolzaad Mosterd	Volvelds Kort voor de oogst	Onkruiden	Niet GLP	Bij goede teelt zijn er op dat moment geen onkruiden volvelds te bestrijden. Wordt in praktijk niet ingezet als herbicide maar als groeiregulator (afrijper). Niet handhaafbaar.	Idem granen.
Zetmeel- en consumptieaardappel	Volvelds Loofdoding	-	Niet GLP	Het middel heeft een systemisch karakter, waardoor het opgenomen wordt door de plant en er een grote kans is op schade aan de knollen (fytoxiciteit).	Niet toelaatbaar, vanwege argument 3: fytoxiciteit.

				Loofdoding in aardappel kan daarom beter worden uitgevoerd met een niet-chemische methode (mechanische loofdoding) of eventueel met een niet-systemisch onkruidbestrijdingsmiddel.	
Kalenderspuiten	-	-	Niet GLP		Deze toepassing wordt niet als zodanig aangevraagd en dus ook niet toegelaten.

**Tabel 2: huidige standpunten andere lidstaten**

	<b>Vooroogsttoepassing als groeiregulator</b>	<b>Vooroogsttoepassing als herbicide</b>	<b>Bron</b>
5.1.2.a Woo	Niet toelaatbaar vanwege restrictie in EU-uitvoeringsverordening	Op zich geen niet-GLP, maar laat alleen toepassing toe op deelgebieden waar oogst niet mogelijk is vanwege onkruidgroei. Is op dit moment niet voornemens om een conclusie over goede landbouwpraktijk op te nemen in de core assessment of hun nationaal addendum voor middelen waarvoor 5.1.2.a) zRMS is. Vindt geharmoniseerde aanpak in lidstaten op dit punt wel belangrijk.	E-mail aan 5.1.2.a) als zRMS. Nog geen beleid vastgesteld.
5.1.2.a Woo	In core aangemerkt als niet-GLP en dus niet toelaatbaar.	Op CMS niveau gelegd. In nationaal addendum aangemerkt als niet-GLP en dus niet toelaatbaar.	Middeldossier waar NL cms is
5.1.2.a Woo	Ingetrokken op basis van 2016/1313. Niet-GLP en groeiregulator niet toegelaten.	Ingetrokken op basis van 2016/1313. Niet-GLP. Nog niet bekend of 5.1.2.a) deze lijn blijft aanhouden bij implementatie 2017/2324.	Eerder 5.1.2.a) besluit op basis van EU-uitvoeringsverordening 2016/1313 (de POE-tallowamine vo)
5.1.2.a Woo	Niet toelaatbaar vanwege restrictie in EU-uitvoeringsverordening	Niet-GLP. Is er nog niet uit hoe dit in besluitvorming mee moet wegen.	E-mail aan 5.1.2.a) als zRMS. Nog geen beleid vastgesteld.